

Gadskārtu tradīciju izpēte

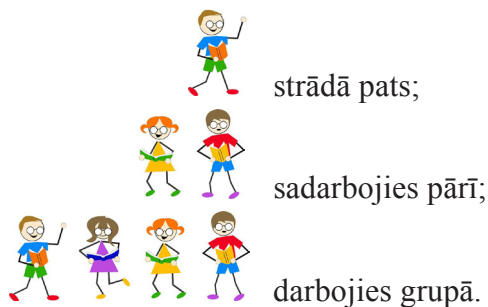
Saules tēla nozīme latviešu folklorā

Sakāmvārdi par darbu

Gadskārtu tradīcijas

SAULES TĒLS FOLKLORĀ

Strādājot ar šo tematu, ievēro norādes:

1. uzdevums. Izsaki savas domas, kāpēc latvieši daudzus svētkus saista ar sauli un kāpēc svētku nosaukumos minēts saulgriežu vārds?

2. uzdevums. Pēti saules tēlu latviešu folklorā! Izlasi mīklas, kuru atminējums ir saule, izraksti saules raksturojumu!

1. tabula. Saules raksturojums latviešu tautas mīklās

Tautas mīklas	Saules raksturojums latviešu tautas mīklās
Zelta kamols pār kalnu veļas.	
Debesis stāv, zemi silda.	
Kas tek negrožots?	
Augšā kuras, Apakšā vārās.	
Viena māsiņa – visas pasaules valdniece.	
Zelta piesta pa kalnu veļas.	

Tautas mīklas	Saules raksturojums latviešu tautas mīklās
Dienā virs galvas, naktī pazemē. Vakarā nomirst, rītā atdzīvojas. Debesīs stāv, zemi silda. Kas deg bez uguns? Skaista puķe kalnā zied. Sviesta ciba ezerā. Maza, maza vistiņa, Kur ierauga šķirbiņu, Tur iebāž knābīti. Vērsis peld jūrā, ragi vien laukā.	

3. uzdevums. Ieskaties tīmekļa vietnē <http://www.dainuskapis.lv/>!
 Atrodi vismaz 5 tautasdziesmas par sauli!
 Izraksti no tām rindas, kurās raksturota saule!

NEAIZMIRSTI izmantot
meklētāja lodziņu!

Saules raksturojums tautasdziesmās

4. uzdevums. Salīdzini izpētīto ar informāciju no J. Mackovas grāmatas “Atraktā debess”! Formulē 3 tekstā ietvertas nozīmīgas domas par sauli!

Ar aizvērtām acīm jūti – kaut kas silts pieskaras sejai, patīkami kņudina, modinot tiecas ielīst aiz plakstiņiem... Tu vēl neesi atvēris acis, bet jau zini, ka tā ir –

SAULE.

Nu gluži kā māmuliņa. Tāpēc arī tautasdziesma saka: abas vienu mīļumiņu, abas vienu labumiņu. Bet kas ir saule latviešiem? Ko viņa debesīs dara?

Saule ir liela saimniece. Tur, augšā, viņai diža sēta trejiem vārtiem. Arī sava ģimene. Tiesa gan – kas ir saulītes vīrs – to vairs neviens īsti nemāk pasacīt, – cits min Mēnesi, cits – Ausekli.. Saules kāzas bijušas sen, sen (“kad zemīte radījās”), un stāsta, ka tajās notikušas trakas lietas: Pērkons esot dūsmās saspēris ozoliņu, kas audzis pie saules sētas vārtiem...

Galu galā, kā daudzās mūsdienu ģimenēs, Saulīte palikusi viena un viena audzina savas meitas. Viņa ir stingra māmiņa un raugās, lai debesu sētā viss būtu kārtībā, jo no šīs kārtības ir atkarīga arī mūsu dzīve te – uz zemes. Tālab Saule kļūst barga, ja meitas daždien palaižas slinkumā. Bet viņa pati strādā vairāk par visiem pasaulē – nerimst ne dienu, ne nakti, ne zieme, ne vasaru ritēt pa debesu kalnu, jo bez saules gaitas nebūtu arī dzīvības. Mūsu senči kā prazdami centušies saulītei palīdzēt viņas darbā – uzturēt gaismu un siltumu pasaulē. Ziemas saulgriežos vēla un sadedzināja blūķi, lai Saulei vieglāk pret vasaru ritēt. Vasaras saulgriežos cēla augstu jāņugunis, lai gaisma, auglību un svētību nesdama, apspīdētu tālus novadus un šajā gada visīsākajā naktī ne mirkli neizzustu gaisma, lai tās pietiktu, dienai pret rudeni ritot. (13. lpp.)

(Jolanta Mackova. “Atraktā debess”)

1. attēls. Saules tēls. Ilustrācija Māksliniece Astra Marija Reine

5. uzdevums. Atceries, ko par sauli esi uzzinājis citos mācību priekšmetos! Kā šīs zināšanas sasaucas ar folklorā aktualizēto?

6. uzdevums. Pārrunāji klasē senā latvieša priekšstatu par sauli, salīdziniet to ar mūsdienu zināšanām!

7. uzdevums. Uzraksti viedokli (50–70 vārdi), kāpēc latviešu folklorā tik nozīmīga vieta ierādīta saulei!

SAKĀMVĀRDI

8. uzdevums. Izlasi sakāmvārdus par darbu!

9. uzdevums. Izpēti sakāmvārdu veidojuma principus!

Kad tos esi sapratis, ieraksti tabulā brīvajos lauciņos nosacītu sakāmvārda veidošanas shēmu! Salīdzini savu shēmu ar klasesbiedru!

Izpēti paraugu!

2. tabula. Sakāmvārdu uzbūve

Ko dari, to padari labi. Ko gribi darīt, to dari drīz. Ko nevar celt, to nevar nest.	Kam darba nav, tas dara nedarbus. Kam čaklas rokas, tam darbi sokas. Kam amats, tam maize.
Ko..., to..	
Kas darbu prot, tas badā nemirst. Kas darīs, ja pats nedarīs. Kas strādā, tas kļūdās. Kas daudz sāk, maz pabeidz. Kas grib zināt daudz amatu, tas neviena neizmācās. Kas slotu rokā paņēmis, tas vēl nav slaucītājs.	Kur darbs un prieki, tur maize un prieki. Kur pavediens, tur kamols. Kur pelavas, tur graudi. Kur dūmi, tur uguns. Kur saule, tur gaisma.
Kāds cilvēks, tādi darbi. Kāds arājs, tāda druva. Kāds malējs, tāda maize. Kāds sējējs, tāds tīrums. Kāds vārītājs, tāda biežputra. Kāds racējs, tāda lāpsta.	Kā strādā, tā veicas. Kā siesi, tā turēs. Kā jūgsi, tā brauksi. Kā lej, tā līst.

10. uzdevums. Atbildi uz jautājumiem! Iesaisties sarunā!

- Kuras vērtības izceltas sakāmvārdos?
- Kuras īpašības sakāmvārdos izceltas, kuras nopeltas?
- Vai šos sakāmvārdus var attiecināt arī uz mūsdienām? Pamato savas domas!

11. uzdevums. Veido sakarību vārdiem “saule” un “darbs”, izmantojot sakāmvārdos izmantoto shēmu!

12. uzdevums. Veidojiet klasē kartītes ar mūsdienu sakāmvārdiem par darbu, strādāšanu utt., izmantojot izpētītos sakāmvārdu veidojuma principus! Noformējiet ar tām klases vai bibliotēkas telpu!

13. uzdevums. Izvēlies vienu no tautas vai paša radītiem sakāmvārdiem par virsrakstu un raksti pārspriedumu (150–200 vārdu)!

GADSKĀRTU TRADĪCIJAS TAUTASDZIESMĀS UN TICĒJUMOS

14. uzdevums. Noskaidro, kāds uzdevums ir katrai latviešu dievībai!

Ieskaties grāmatās: Mackova, J. *Atraktā debess*.

Rīga : Preses nams, 1995. vai

Liepiņš, A. *Mūsu dievi*. Rīga : Latvijas mediji, 2017.

Ja esi izvēlējies projekta
darbam gadalaiku, pievērs
tam uzmanību!

Lai veiktos raitāk, strādāji grupā! Katra grupa izpēta 2 dievības.

Izstāstiet cits citam uzzināto!

Dievs

Māra

Ūsiņš

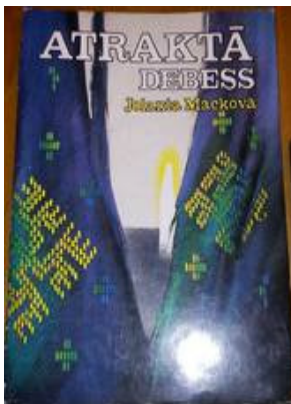
Pērkons

Jumis

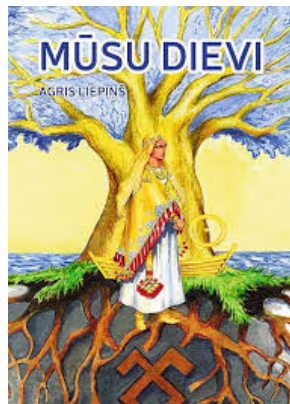
Jānis

Miķelis

Mārtiņš

2. attēls. Grāmatas
“Atraktā debess” vāks

3. attēls. Grāmatas
“Mūsu dievi” vāks

15. uzdevums. Lasi tautasdziesmas par gadskārtu tradīcijām! Izraksti katrai gadskārtai raksturīgu ieražu!

Izmanto tīmekļa vietni <http://www.dainuskapis.lv/> vai tautasdziesmu krājumus, piemēram, “Kad saulīte rotājas”. Rīga : Zinātne. 2015.

Paraugam izmanto piemēru!

3. tabula. Paraugs darbam ar tautasdziesmām

	Ziema	Pavasaris	Vasara	Rudens
Tautasdziesma	Lūdzama, māmiņa, Laid bērnus iekšā, Ķekatu bērniem Kājiņas sala.	Par kalniņu Ūsiņš jāja Ar akmiņa kumeliņu; Tas atnesa kokiem lapas, Zemei zaļu āboliņu.	Jānis kūla Pēterīti Avotiņa lejiņā: Jānis ziedus salasīja, Pēterītis izkaisīja.	Raibu vistu es nokāvu Mārtēnīša rītiņā, Lai aug raibas man telītes, Lai gotiņas neaiztrūk’.
Ko var secināt, izlasot tautasdziesmu (tradīcijas u. tml.)	Ziemassvētkos iet jautros masku gājienos – ķekatās.	Pavasārī viss sāk zaļot un plaukt, norādot uz gaidāmajiem darbiem un nākamo ražu.	Jāņos parasti zied pļavu puķes, tās plūc, lai pēc tam pītu vainagos, rotātu istabas.	Mārtiņos kauj gaili, lai labāk veiktos ar mājlopiem.

16. uzdevums. Lasi tautasdziesmas skaļi un ieklausies to ritmā!

Mēģini shematiski atveidot tautasdziesmu ritmu, izmanto uzdevumos piedāvātās ziemas un pavasara tautasdziesmas!

Ieskaties atgādnē par tautasdziesmu pantmēru!

Kā mainās tautasdziesmas skanējums!

Ja esi izvēlējies gadalaiku projekta darbam, pievērs uzmanību gadalaikam atbilstošajai informācijai! Pēti savu gadalaiku!

17. uzdevums. Senais latvietis gadskārtu svētkos īpaši rūpīgi vēroja norises dabā, lai paredzētu rīcību nākotnē. Lasi ticējumus un salīdzini ar saviem vērojumiem!

Sameklē vēl citus ticējumus, izmanto tīmekļa vietni <http://ticejumi.lv/> vai ticējumu grāmatas, piemēram, Gerts, O. Mauriņš, A. *Laika zīmes*. Rīga : Liesma. 1986.

Ieraksti tabulas 2. ailē kādu savu vērojumu, papildinot ticējumus izteiktos!

4. tabula. Ticējumi par gadalaikiem

	Tautas ticējumi	Mani vērojumi
Ziema	Ja pirms Ziemassvētkiem daudz sniega, pirms Jāņiem būs daudz lietus. Ja Ziemassvētku naktī debesis zvaigžņotas, tad nākamajā gadā būs laba raža. Ziemassvētkos jāapēd visi zirņi: cik neapēstu zirņu, tik neizraudātu asaru. Ziemassvētku vakarā ātri jābeidz darbi, lai darbi labi veiktos visu gadu. Ziemassvētku naktī jāēd 9 reizes pēc kārtas, tad nākamais gads būs bagāts. Ziemassvētku vakarā velk ar krītu uz visām durvīm krustus, tad ļaunais gars iet prom.	
Pavasaris	Māras dienā nedrīkst neko no meža vest mājās, lai vasarā tajās nebūtu čūsku. Māras dienā ar pūpoliem jāper visi ogu krūmi, lai būtu daudz ogu. Kādi Andreji, tāda visa ziema. Ja Andrejos salst – ziemā sagaidāms stiprs sals. Ja līst – ziema būs maiga un atkušņaina. Liendienās vajag daudz šūpoties, tad visu gadu nenāks miegs. Ja Liendienās šūpojas, tad vasarā odi nelien acīs un lopi labi barojas. Ja pirms Jurgiem ir pērkons, tad būs bada gads.	
Vasara	Kad Jāņu rītā bez saules iet uz avotu mazgāties, tad paliek skaists. Jāņu naktī zied paparde ar krāšņiem ziediem. Kas iegūst papardes ziedu, tas ir laimīgs, jo tam piepildās viss, ko viņš vēlas. Jāņu vakarā vajagot laukus meijot ar pīlādzies zariem, tad skauģi neko nevarot padarīt. Ja septiņu gulētāju dienā līst, tad līs vēl septiņas dienas. Ja Pētera dienā līs, tad līs līdz Annas dienai. Ja Jēkaba diena silta un gaiša, tad Ziemassvētki būs auksti.	

	Tautas ticējumi	Mani vērojumi
Rudens	Ja zosis Mārtiņos pa dubļiem staigā, tad Lieldienās ies pa ledu. Ja pirms Miķeļiem kokiem nobirst lapas, tad pirms Jurgiem jau liela zāle. Ja Miķeļa tirgū auni badās, gaidāmi lieli kari. Pēc sausa rudens nāk vējaina ziema. Kartupeļi jārok jaunā mēnesī, tad nepūst. Lai būtu labi kāposti ziemei, tad kubulā jāliek vecā mēnesī.	

GADSKĀRTU TRADĪCIJAS LITERATŪRĀ

18. uzdevums. Lasi literāro darbu fragmentus un papildini gadskārtām raksturīgo tradīciju sarakstu!

Lasot neaizmirsti noskaidrot nezināmo vārdu nozīmes!

5. tabula. Literāro tekstu fragmenti

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
Ziema A. Brigadere fragments no "Ķekatas nāk" Visu tekstu vari lasīt grāmatā "Dievs, Daba. Darbs".	Jā, nu viņi ir klāt, tie bezgalīgi gari gaidītie Ziemassvētki! Līgo un gaviļē jau Anneles dvēselē! Apdarīti svētku sestdienas darbi. Novakarēs meitas atrauj durvis uz āru līdz galam vaļa. Pelēka, salta gaisa straume gāžas visos kaktos un aizskalo jaunceptu plāceņu un vārītas gaļas smaržas. Tad aizdedzina svaigas kadiķu slotiņas un apskraida kaktus. Tad izskrien atkal ārā un atgriežas ar lieliem klēpjiem egļu zaru, kas ir pa vakariem slepus nopušķoti garām, mākslīgi izrobotām baltām, sarkanām, zilām, dzeltenām papīra lentām. Apsprauž griestus, tā ka nav vairs redzams neviena nokvēpuša dēļa, un tad izmēž klonu. Nu ir svētki. (..) Bet te jau klāt otri svētki. Un otros svētkos, kad jau nolaižas krēsla, kāds piepeši atrauj durvis.	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	Ķekatas nāk! Ķekatas! Kas tie tādi? Kādi viņi būs? Briesmīgi vai vēlīgi, baigi vai jautri? Vai nebūtu gudrāki kur nobēgt? Bet, ai kā gribētos viņus redzēt! Un kur tu izbēgsi, kad jau klāt. Klau, kā nāk! Klau, kā nāk! Ķekatas nāk no visām debess pusēm. Dārd jumti, dreb sienas, gar logiem švīkst rīkstes, drausmīgas balsis šaudās un klaigā. Dimd smagi soļi. Atsprāgst durvis. Nama tumsa pildās daždažādiem tēliem. Virmo, kustas; sačukstas, sprauslā. Un tad uzreiz, virpodami kā negaisi gāžas iekšā neizpētāmi: sievas, vai vīri, nejēdzīgiem ģīmjiem, atņirgtām nekustīgām mutēm un dobām acīm. Klie dzied pārvērstām balsīm: “Mēs nākam, mēs nākam, no tālām zemēm nākam!” (..) Bet kas tad tur? Klonā stāv dīdītājs – ar briesmīgu zvēru, kurš nekas cits nevar būt kā lācis. <i>Stoi! Smirna! Kuda! Smirna!</i> dīdītājs klie dzied savā mēlē, un zvērs visu saprot: danco uz vienas kājas, uz trim kājām, griežas riņķī, rūc, lecina ripu, met kūleni. Kad visi diezgan izsmīdināti, dīdītājs noņem lācim saiti no kakla un uzsauc: Ķer meitas! Tik gudram zvēram to nevajaga divreiz sacīt. Ķetnas sacēlis, tas gāžas meitu pulkā, bet nepagūst ne atjēgties, kad ir apsviests riņķī un gar zemi, un sitieni birst tam no visām pusēm kā krusa: Še tev meitas! Še tev meitas! Cik ilgi lai nabaga lācis tā ciešas! Viņš izlaiž garu kaucienu papriekš, un kad tas nelīdz, sāk lūgties tādā spocīgi cilvēcīgā balsī: “Oi, <i>gewalt! Gewalt!</i> Nesitet! Es tas ese! Joskele!” Un no kažoka apakšas izsprūk sarkansprogainais skroderpuika, jokainā skrodera Joskes mācekļis, uz visiem stiķiem un niķiem pirmais akotnieks. Vakar vakarā tas vēlu atskrējis no Žagares, kur nevarējis rimties, kamēr Kurzemē svin svētkus. Izkritis no lomas, Joskelis ar visu lāčādu glābjas namā, kur gatavojas jauni pārsteigumi.	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	Kad nu atkal sāk lekt ķekatu dancis ar klaigām un dziesmām, mūzika čīgā, vecā Aņus plaušķinādama pabalsta takti, kāda aša roka nogriež lampu un vispārējā izbīlī un klusumā lēnām, lēnām atveras durvis. Pār sliksni nedzirdamiem soļiem ienāk balts tēls. Viņa drēbes velkas pa zemi, viņa spicā galva atduras griestos. Vaigi kā kaļķis, acis kā dziļi dobumi. Starp zobu rindām tas vēš sarkanām ugunīm piķi un sēru kā pūķis. “Nāve! Prom, spitali! Ko nāc bērņus baidīt!” visos kaktos klie dz. Bet nāve nu tik grasās visiem tuvāk, briesmīgi zvērodama. Bet elles uguns tomēr ir viltīga. Kā nāve dziļāki to iekampj, tā elpojama ciet. “Va velnu, nosvila mēle!” nāve ieklie dzas pavisam pazīstamā cilvēcīgā balsī un, izsprauslādama visu piķi un zēveli, vispārēju smieklu pavadīta, metas pa durvīm laukā. Kad atkal iedegta lampa, redz, ka lielais saimes galds, klusītiņām pielikts visādu Dieva dāvanu. Tur ir kreceklis un gaļa, tur ir plāceņu kaudzes un siltas desas. Vecā māte aicina ciema bērņus ņemt visu par labu. Nokrīt liekie lēvari un liekie ģīmji. Un nu redz, ka tie ir tepat visi labie un pazīstamie kaimiņu ļaudis. (..) Kad ķekatas pamie loti, tie sapo šas un taisās prom, jo ir vēl jāparādās citās mājās. Tos, kas pratuši ķekatiski labi uzvesties, paņem visus līdz. Arī Joskeli. Aiziet viņi tencinādami un smiedamies, rībēdami un dziedādami. Ilgi vēl birst viņu vārdu un smieklu vārslas pār sniegoto klajumu. Lielais prieks ir galā, bet vēl var palikt augšā kādu laiku. Var iet lapsastēs, sprēslicās, kurpniekos, dālderōs, un kad nu daudzi jaunie ir aizskrējuši ar ķekātām, nāk visi lielie pulkā padzīvoties ar mazajiem un arī vecā Aņus ar savu bozīti ir pati lielā jokotāja un smīdinātāja.	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	Tad arī tam ir jābeidzas, un beidzot atskan tie skumjie, nepatīkamie vārdi: “Nu ir jāiet pie miera.” Aizplūdis lielais vilnis, Ziemassvētki aizgājuši un liekas, ka viņi būtu atplēsuši gabalu no sirds, tik žēl viņu, tik žēl. Ar simtjūdžu zābakiem steidzas prom Ziemassvētki.	
Pavasaris J. Jaunsudrabiņš tēlojums “Lieldienas”, Visu tekstu vari lasīt “Baltajā grāmatā”.	(..) Lielas šūpoles bij visā mūsu apvidā aizvienam tikai vienas. Vairākus gadus mēs gājām uz citām mājām, līdz tad pienāca kārta mūsu puisiem rādīt, ko viņi var. O, es ļoti labi atminos, kas tā bij par gatavošanos, ilgi ilgi iepriekš. Jau ziemā tika kaņepāju virve vīta. Jau ziemā bij pie vecā Dekšņa aizrunāts pārs riteņu loku. Un kas tad ar jairēm? Par tām tika prātots visvisādi. Vai izlasīt tievākās no cūklēviņam savestām baļķēm jeb ņemt no olnīcas kārtīm stiprākās? Bet izrādījās, ka baļķītes ir uzsliešanai pārāk smagas un olnīcas kārtiņas par daudz tievas, lai lielo svaru, kas uz tām guļas, stingri noturētu. Tās varēja locīties vai kāda pat lūzt, un tad šūpolēs sēdētājs kaklu laužtu. Beidzot atrada, ka visdrošākās kārtis priekš jairēm būšot rijas ārdīs. Un atvilka tās. Jā, patiesi, uz tām sija gulēja kā iemūrēta. Varēja pat tie smagākie puisi iet uz galdiņa un sviesties tā, ka krišus krita atpakaļ, pat tad jaires neļodzījās, tikai, nastai uz zemi laižoties, tās nodrebēja smagi un nopietni. Šūpošanās bija droša. Lieldienas sestdienā, šūpoles uzkāruši un iemēģinājuši, puisi virvi sasēja mazgā labi augstu, lai neviens nesēstos iekšā pirms īstā laika. Ar rūgtumu es noraudzījos šinī rīcībā. Kad šūpoles bij pakārtas un visi svētku sestdienas soļi apmesti, tad vajadzēja sākt olas vārīt. Daži to mēdza darīt tikai lieldienas rītā, bet mēs tādi nebijām. Mēs negribējām svētā dienā tik daudz darboties ar uguns kuršanu un izdarījām to jau aizlaiku.	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	Mūsu krāsa aizvien bij skaisti dzeltena. Mēs to izdabūjām itin vienkārši no sīpolu mizām. Mēs vispirms likām katlā mizas un pielējām drusku ūdens, un piebērām župsni alauna. Kad ūdens sāka mutuļus sist, tad likām olas iekšā un vārījām tik ilgi, kamēr vecmāte noskaitīja tēvareizi uz priekšu un atpakaļ. Saimniecei bij vairāk vistu, tāpēc viņas katliņā bij olu daudz, bet mūsu pelēcīte necik nevarēja piedēt, un to pašu biškīti aiznesa žīds. Mēs vārījām tikai desmit olu, lai katram iznāktu pa divām. Es uz olām biju ļoti kārs, un gandrīz ik reizes izgadījās tā, ka viena no manējām saplīsa jau pirmajā vakarā. Itin vienkārši tā vēlās un krita no galdiņa vai arī no rokas izšļuka. Bet es daudz par to neskumu: es meklēju tikai sāli, mērcēju un ēdu. Un kas zin', var būt, ka pa svētkiem atnāca kāds ciemiņš un atnesa vietā. Tas jau nebija nekas neiespējams. Tikai nelaime, ka tad vajadzēja vai nu paldies sacīt, vai arī roku bučot. Pirmā diena bija pārāk svēta, lai tajā taisītu kādas pasaulīgas izpriecas, bet otrajā – tad bija saaicināti uz šūpolēm ciemiņi no malu malām. Ak, kas tas bij par laimīgu laiku! Mūsu puiši stāvēja pie šūpolēm grožiem rokā un sagaidīja katru pienācēju ar vārdiem: “Nu, lūgtu, tagad sēsties tik vidā”. Šūpotāji bij aizvien šūpoļu galvenie kārēji. Viens no tiem bij arī mans krusttēvs. Es stāvēju netālu aiz viņa muguras un kāri noraudzījies uz viņa kabatām, kurās līda ola pēc olas. Meitas kaunīgi nāca, acis nolaidušas, it kā vienīgi savu kurpju purnos raudzīdamās, padeva katram šūpotājam pa olai un sēdās šūpolēs... Kad krusttēva kabatās vairs olas neturējās, tad viņš ieskrēja klētī, izkrāva savu ieguvumu skapī un steidzās atpakaļ. Viņam bij pilna skapja apakša visraibāko krāsu: gan rudzzālē, gan sīpolu mizās, gan pirts slotu lapās, gan zirgu mēslas krāsotās olas. Tās visas bij vieglas un patīkamas krāsas.	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	Bet netrūka arī tādu, kuras bija krāsotas ar pilsētas līdzekļiem. Dažas izskatījās pavisam brīnišķīgas: raibas kā zemes kartes pie skolas klases sienas. Nevarēja pavisam saprast, kā viens cilvēks mācēja tā izkrāsot. Uz dažām olām bija iekasīti vārdi un sirdis. Laikam meitas gribēja manam krusttēvam sirdi parādīt, bet viņš to neievēroja un krāva tikai visas olas vienā čupā. “Kur tu tik daudz liksi”, es domāju, “tur jau pusgamam ko ēst... Nevarētu man kādu iedot?”	
Vasara J. Jaunsudrabiņš “Jāņi”, Visu tekstu vari lasīt “Baltajā grāmatā”	Tas bija savāds vakars un pavisam savāda nakts. Visos pakalnos spīdēja ugunis, visās malās skanēja dziesmas un bij dzirdama skaļa taurēšana. Mēs atradām vecu deguta spannīti, piebāzām to pilnu ar tāsīm, ar naglām piedzinām garas kārts galā un tad stiepām kalnā. Tāsis aizdedzinājuši, mēs kārti uzslējām stāvus un piesējām pie iepriekš zemē iedzīta mieta. Tāsis dega čurkstēdamas. Ar degutu apķepušais spannītis sakarsa un sāka arī degt. Uguns kļuva aizvien lielāka un straujāka. Deguts kusa un pilēja zemē lielām pilēm. Piles dega ar zilu uguni un krizdamas rūca kā sirseņi. Ap uguni sapulcējās visi mājas ļaudis un līgoja bez mitēšanās. Man bija liels brīnums, ka tik daudz dziesmu varēja ietilpt manas vecmātes galvā; viņa teica un teica, bet dziesmu nekad nepietrūka. Jāņiem tika brūvēts alus, un nu staigāja no mutes uz muti liela, zaļa māla krūza, putām pārsegta, rūgteni smaržīga dzēriena pilna. Mēs dzērām un uzkodām mīkstu sieru, kuru izdalīja saimniece no balta linu priekšauta. Turpat atskanēja spēcīgas svešas balsis. Mēs vērsāmies turpu un redzējām, ka nāk vesels pulks kaimiņu ļaužu lieliem klēpjiem jāņuzāļu. Līgoja nācēji, bet mēs arī neapklusām, līdz tad abas puses bij tik tuvu kopā, ka sāka meldiņš jukt.	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	Tad nācēji stiepa rokas labvakaram. Savas jāņuzāles viņi krāva saimniecei klēpī un vaiņagus lika saimniekam galvā. Arī saimnieku Jancis stāvēja kā tīrais puķu klēpis. Un ak tavu laimi! Viena meita uzlika man arī vaiņagu galvā. “Jānīt’s nāca par gadskārtu”, viņa teica. Man priekš acīm nokārās kuplas smilgas, un es nekā vairs nevarēju redzēt. Bet smaržoja tik labi, un prieks par to, ka esmu ievērots, lika man lēkāt un līgot. Es daudzījos starp lielajiem kā negudrs. No mūsmājām līgotāji gāja atkal tālāk. Viņiem piedroja mūsu puīši un meitas. Arī mēs ar saimnieku Janci taisījāmies līdz, bet mūs nelaida. Ko nu daudzīšoties cauru nakti! “Nu bet tad mēs vismaz gaidīsim rīta, gulēt negājuši, lai redzam, ka saulīte roto”, Jancis teica. “Jā, kā saulīte roto...” es piekritu. Lielie nosmējās par mūsu valodu. Saule sen jau būšot izrotojusies, kad mēs līdīšot no migas. Nu, tāda zobošanās šoreiz nebija vis vietā. Mēs apsēdāmies abi ar Janci istabas galā uz soliņa un apņēmāmies gaidīt. Nu mēs sēdējām tur divi vien nakts sārtumā, kas nāca no nedziestošās vakara blāzmas. Tālumā vēl bija dzirdama līgošana, kaut gan ugunis nekur vairs nedega. Mēs šo to runājām un mēģinājām arī paklusām līgot, bet mums nekas neveicās. Brīžam, kad līgošana tālumā mitējās, mums kļuva pavisam baigi, tik liels bij klusums. Es redzēju, ka Jancis plaši ieplēta muti un nožāvājās. Un tai pašā acumirkli arī man vajadzēja slaidi nožāvāties. “Vadzi”, Jancis teica, “tā mēs te vēl aizmigsim”. “Iesim labāk gulēt”, es atbildēju. “To nu gan ne! Tad jau rītā par mums smiesies. (..) Kļuva aizvien gaišāks, bet līdz ar to arī miegs nāca atkal virsū kā mākonis. Es brīžam satrūkos vien, kad galva nosvērās uz sāniem. Beidzot man kļuva pavisam silti un tīkami. Man liekas pat, ka es redzēju sauli viņas viskrāšņākajā rotā.	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	Viņa patlaban lēca. Atlasu bērzu galotnes pārstiepās kā ar daudzkrāsainu mirdzumu. Un tad saulīte sāka rotot. Viņa nāca kā smaidīga māmiņa pa celīti tur no zirgudārza, un viņas platā vilnāne bij kvēloši zaļa. Tad viņa to vilnāni nometa pļavā un mirdzēja zila. Zilo vilnāni viņa uzsvieda gaisā un kļuva dzeltena, tad sarkana, tad balta kā mēness. “Janci,” viņa, klātu pienākusi, teica un aizskāra manus matus. “Janci!” Es uztrūkos. Kas tad te? Tā taču bija mana māte! Un es gulēju laidara salmos zem trepītēm cūklēviņa galā. Saule bija augstu. Ar kauna pilnām acīm es gāju mātei pakaļ uz aku mazgāties. Bet Jancim, kurš bij par mani labi vien lielāks, nebij nemaz gaišāk gājis. Arī viņš bij novēlies no sava sēdekļa un, ieraudzījis, ka manis vairs uz trepītēm nav, līdis klētī gulēt; No turienes viņš iznāca tikai ap pusdienas laiku.	
Rudens E. Virza poēmas fragments “Rudens”. Visu tekstu vari lasīt grāmatā “Straumēni”.	Visi kļuva liksmi un jo vairāk tāpēc, ka nākošo dienu brauca uz gada tirgu, kur satikās tie, kas nebij redzējušies cauru gadu. Saimnieks vakarā izmaksāja daļu algas visiem gājējiem, un tie jau bij sataisījuši ratus un ielikuši Straumēnu zaļajā divjūgu orē maisus ar svaigiem salmiem. Visi darbos tagad gāja tecēdami, it kā ar to būtu varējuši pasteidzināt tirgus rīta ātrāku iestāšanos. Tā kā Straumēnu saimniekam neviena lopa nebij ko vest uz tirgu, tad viņš ar visu saimi izbrauca tikai ap brokasta laiku, kad uz ceļa vairs neskanēja pārdošanai vedamo aitu blējieni, govju māvieni un vēršu maurošana. (..) Sākumā Straumēnu ļaudis nekā no tirgus neredzēja, kā tikai pārs desmitas pūravietu lielu lauku putekļu mākonī, no kura izšāvās ārā augšup saslietu ilkšu gali un baltu telšu muguras. Nemitīgas valodas, smieklī un kliegzieni un piedāvātāju aicinājumi, leijerkastu un ermoņiku mūzika saplūda tik lielā rūkoņā,	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	ka putni, kam vajadzēja skriet pāri laukam, novērsās un devās lielu gabalu tam apkārt. Še bija sagājuši kopā piecu pagastu ļaudis, kas mēnešiem ilgi bij krājuši naudu šai dienai un arī spēkus, un nevarēdami apreibt darbā, gribēja apreibināties kopīgā izdzīvē, jo nekas cilvēkam un tautām nedod tādu baudu, kā visa sakrātā izputināšana vienā acumirkļī. (..) Tie, kas atbrauca no pilsētām tirgoties, savas mantas novietoja uz galdiem, kas bij pārvilkti baltiem audekla jumtiem. Tur bija naži, spoguļi, susekļi, māla pīlītes, ermoņikas, skārda stabulītes. Kāds puisis, kas nekad savu seju nebij redzējis atspoguļotu, skatījās izbrīnējies nelielā spogulī un sarāvās, ieraudzīdams tur pavisam nepievilcīgu ģīmi, jo šis stikls rādīja visu divkārt greizu un palielinātu. Lauku amatnieki bij novietojušies zem klajas debess, un veselām kaudzēm ap viņiem gulēja, sava dzimtā koka smaržu smaržodami, kurvjī, spaiņi, sētuves, cības, tabakas dozes, riteņi un spieķi ar dažādu zvēru galvām, karotes un pavārnīcas. Caurām vasarām kaltēdami kokus un meklēdami saknes, veci vīri bij šīs lietas vai nu izgrebuši, vai izvijuši, parādīdami mākslu, kuras sākumus viņi paši nezināja. No Jelgavas bij ieradušies desinieki un čurkstināja uz pannām, vai vārīja katlos brūnas, ar taukiem nosvīdušas desas, kuras rokā turēdami, ap gariem galdiem sasēduši ēda, kreņģeļus piekozdami, vīri, sievas, puīši un meitas. Spēcīgie desinieki, ar vēršu kakliem un no veselības un resnuma pušu plīstošiem vaigiem un vēderiem, baltos priekšautos, kustējās nemitīgi, pasniedzami alu vai nu koka kausos, vai pudelēs, kuru galos izplauka baltas putas kā ūdens rozes. Mašiem sasietas uz galdiem gulēja veselām virknēm sausās zivis un brūnās butes, un visas tās līdz ar alu pazuda mutēs.	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	Tā ļaudis še ēda un dzēra pretī dzeltenajai rudenā saulei, kas bezgalīgi iejaucās vagaru viņu darbos, bet tagad viņu svētkos, apliedama ar greznumu un gaismu netik vien viņu galdus, bet arī dvēseles. Visvairāk ļaužu drūzmējās ap zvēru būdu, kur rādīja tīģeri, milzu čūsku, mērkaķi un jūras vāravu, kura dzīvojot Melnajā jūrā un kliegzot vētrai tuvojoties, šis savāda radījums gulēja paaugstinājumā, galvu pret roku atbalstījis. Tā izskatījās kā sieviete ar garu zivs asti. Puķu vainadziņu galvā, viņa uzsmaidīja visiem jauniem vīriešiem un viņā drīkstēja skatīties tikai desmit minūtes. Ļaudis viņu aplūkoja kā brīnumu, noticēdami viņas īstenībai. Tie, kas ēda un dzēra pie galdiem, un varēja vēl kustēties, uz reizi pietrūkās kājās, kad atskanēja taures pūtieni un skaņi saucieni: sanāciet! sanāciet! Nezināms meistars, no Rīgas atbraucis, bij uzstādījis karuseli, kurā varēja laisties desmit cilvēku uz reizi. Puiši un meitas sasēdās sēdeklīšos, un, mūzikai skanot, karuselis sāka griezties un sēdētāji pacēlās gaisā, augstu virs citiem. Tagad viņi skatījās tāli pāri visai tirgus drūzmai, tāli Zemgalē, kur saule, ritinādamās kā vaska ritenis, apspīdēja auzu laukus, līdzīgus sudrabam, un miežu laukus, līdzīgus alum. Visas druvas, saplūdušas vienā vienīgā mirdzēšanā, griezās ap viņiem, un no griešanās un izdzertiem dzērieniem apreibuši, viņi šķita sevi saplūstam kopā ar gaisu un nodzeltējušiem laukiem. Viņi griezās tagad cauri netik vien saules stariem, bet arī ābolu smaržām, kas, uzkāpušas augšup no lielajiem veltiem, palika karājoties gaisā pat tad, kad paši velti sen bij aizbraukuši. Kad saule jau stāvēja pāri pusdienai, pa ceļiem, kas skanēja kā nepārtraukts pārdoto un projām dzīto lopu brēciens, nāca uz tirgu jauni puiši un meitu bari, kam nebija nekā ko pārdot, bet kas ieradās tikai,	

Gadalaiks Autors/darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantojumu mūsdienās.
	lai iztērētu sakrāto un izjustu kas nav izjūtams pat visniknākā darbā. Viņi pagāja vienaldzīgi garām sviesta vezumiem un vezumiem, kuros atradās rudzu graudiem aplipuši šķiņķi, sapirkās desas un paņēmuši muzikantus, sagrieza visu tirgus meitu un puišu baru ceļā uz krogu, šis jaunu un stipru miesu ņudzeklis, uz kuru pleciem kā sveķu pīles mudžēja sviedru lāses, gāja dziedādams, un vijolniekiem trūka stīgas... (..) Muzikantus, vijolnieku, klarnetistu, taurinieku un basistu, kaktā iespiestus, nevarēja saredzēt, bet no vietas, kur tie atradās, nāca tik ātras polkas skaņas, ka piecpadsmīt pāru uz reizi sāka griezties. Nedejotāji sita kājām līdz un visa māja sāka drebēt, un šī drebēšana nokratīja lejup bezdelīgu ligzdas, kas bij samūrētas gar pažobeli. Istabas sānu durvis atsprāga un pa tām divu vīru velta ievēlās alus muca taisni dejojāju vidū... Kā plūdu laikā Lielupe, tā Zemgales ļaudis reiz gadā izgāja no krastiem, lai tad atkal ievilkto atpakaļ savās mājās, kur tos gaidīja līdz malām piebērtie kviešu apcirkņi. Bet tirgū piedzīvoto stāstīja gadiem ilgi, kamēr šie stāsti neguva pilnību un nelīdzinājās kamolam, kura beigas un sākums ir mākslīgi noslēpti. Tauta ir liela vērpēja un tinēja, un tās ratiņš dūc nenorimdams, tās kodeļa nesaplok un pavedienam nav gala. Tās pirksti nesadilst un smalkais linu diegs līst kā meldija caur tiem.	